

основных экспортёрах этого продукта. На основе анализа сформулированы соответствующие выводы.

Ключевые слова: регулирование, государственная поддержка, рынок зерна, аграрная политика

DEVELOPMENT OF WHEAT MARKET REGULATION MECHANISM IN UKRAINE

A. D. Dibrova,
L.V. Dibrova,
Y. O. Krylov,
M. A. Dibrova

Abstract. The effectiveness of the mechanism regulating the grain market in Ukraine and the suggestions for its improvement evaluated in this paper. The comparative analysis of domestic support for wheat production in Ukraine and foreign countries is made, the main exporters of this product are determined. The relevant conclusions analyses are formulated.

Keywords: regulation, government support, grain market, agricultural policy

УДК 338.434:631.11

НЕТРАДИЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА ФІНАНСУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Н. М. ДАВИДЕНКО,
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів
**Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

Анотація. Визначено, що до нетрадиційних (альтернативних) джерел фінансового забезпечення аграрного сектору економіки України можна віднести пайові сертифікати, аграрні розписки, лізингові операції. Охарактеризовано сучасний стан розвитку вищезазначених фінансових інструментів. Встановлено переваги та недоліки кожного із запропонованих джерел та вказано перспективи розвитку в аграрному секторі економіки України.

Ключові слова: фінансове забезпечення, фінансування, джерело, пайові сертифікати, аграрні розписки, лізинг

Фінансування аграрного сектору економіки України полягає у забезпеченні потреби фінансовими ресурсами для безперервного процесу виробництва, розширення виробничих фондів (основних і оборотних) суб'єктів господарювання, можливості збільшення накопичень і підвищення ефективності виробництва.

В умовах сучасних викликів своєчасне забезпечення достатніми та дешевими фінансовими ресурсами є необхідним для ефективного ведення господарювання на макро-, та мікрорівнях.

Проблема фінансового забезпечення аграрного сектору полягає не у відсутності фінансових ресурсів взагалі, а в доступі до них конкретного підприємства та формах і методах їхнього розподілу між галузями й господарюючими суб'єктами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Функціонування суб'єктів господарювання будь-якої галузі економіки значною мірою залежить від їх фінансового забезпечення, тому дослідженню цієї проблеми присвячено чимало наукових праць. Різним аспектам забезпеченості та ефективності використання фінансових ресурсів приділяється постійна увага як науковців, так і спеціалістів-практиків. Науковою скарбницею процесів забезпечення фінансового забезпечення аграрного сектору економіки України стали праці видатних мислителів економічної аграрної науки, зокрема О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Стецюк, А. Чупіс, Л. Худолій та багато інших.

Мета дослідження – обґрунтування переваг та недоліків різних методів фінансування підприємств аграрного сектору економіки України. Завданнями даної статті є визначення основних нетрадиційних (альтернативних) джерел фінансового забезпечення аграрного сектору економіки України.

Методи дослідження – діалектичний, логічного узагальнення, синтезу та системного аналізу.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор є важливою складовою економіки України, від функціонального стану якого в прямій залежності знаходиться продовольча безпека та незалежність держави, розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже, і рівень життя населення. Процес фінансового забезпечення подальшого розвитку аграрного сектору економіки України повинен бути забезпечений власним, позиченим та залученим капіталом суб'єктами господарювання.

Сутність проблеми полягає у розумінні того, яким чином фінансове забезпечення сприяє успішному розвитку аграрного сектору і забезпеченню продовольчої безпеки в державі. В умовах дефіциту фінансових ресурсів, обмежених можливостей державної підтримки та високого рівня відсоткових ставок у банківському секторі, управлінські рішення для аграрної економіки мають бути спрямовані на пошук альтернативних джерел забезпечення.

Визначено, що до нетрадиційних (альтернативних) джерел фінансового забезпечення в аграрному секторі можна віднести пайові сертифікати, аграрні розписки, лізингові операції. Розглянемо кожне із запропонованих джерел.

На наш погляд, проблему фінансового забезпечення може вирівняти можливість залучення фінансових ресурсів через ринок пайових сертифікатів, коли сільське населення саме буде зацікавлене у збереженні робочих місць, інфраструктури села, та й добре володітиме ситуацією про репутацію та фінансово-господарську діяльність того чи іншого сільськогосподарського кооперативу, розташованого у його місцевості.

Пайовий сертифікат сільськогосподарського кооперативу – це внутрішньогосподарський цінний папір, який видається учаснику і засвідчує його дольову участь (внесений пай) у пайовому фонді підприємства, підтверджує членство в кооперативі та право участі в управлінні ним, дає право на одержання частини доходу (дивідендів), на вилучення внесеного паю в грошовій чи натуральній формі, а також на участь у розподілі майна при ліквідації підприємства.

Тобто, на внесену в статутний чи пайовий фонд вартість майна учасник підприємства отримує пайові сертифікати в кількості, що дорівнює відношенню вартості його паю до номінальної вартості одного пайового сертифікату.

Аби встановити економічну і соціальну рівність членів сільськогосподарського кооперативу, необхідно забезпечити рівноважну пропорційність між структурою їхньої участі в господарській діяльності та пайовому фонді кооперативу. І саме в цьому мікромоменті організації діяльності сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу виникає проблема саме через наявний суттєвий диспаритет цін на продукцію всіх сфер агропромислового комплексу України, яка зумовлює неможливість забезпечення виконання на практиці основоположного принципу кооперації – справедливості щодо економічної рівності учасників кооперативу. У результаті, під час здійснення внесків у пайовий фонд кооперативу та при отриманні дивідендів у розмірі, пропорційному до вкладених коштів, виробники сільськогосподарської продукції будуть залишатись у такому ж не вигідному, порівняно з промисловими й переробними підприємствами, становищі, як і нині. Усе це загалом перешкоджає розвитку кооперації в агропромисловому секторі економіки України і може бути вирішене лише з допомогою держави.

На наше переконання, доцільність випуску пайових сертифікатів кооперативу визначається:

- потребою впровадження дійового механізму персоніфікації власності з видачею на руки учасникам цінних паперів та застосуванням внутрігосподарських положень, що регулюють їх купівлю – продаж, дарування, успадкування, вилучення тощо;
- потребою організації ефективного управління кооперативом;
- можливістю залучення додаткових фінансових джерел для модернізації, розширення виробництва шляхом випуску та розміщення пайових сертифікатів;
- потребою в зосередженні через внутрішньогосподарський ринок пайових сертифікатів власності в руках учасників, які вболівають і визначають розвиток підприємства;

- можливістю реалізації права учасників кооперативу на продаж власних часток як підприємству, так і іншим учасникам або стороннім особам тощо.

Підвищити роль пайового сертифіката можна було б шляхом закріплення обов'язку фіксації в тексті пайового сертифіката всіх юридично значимих дій власника цінних паперів щодо таких цінних паперів, зокрема факт їх застави, передання в управління тощо. Обов'язок такої фіксації варто було б покласти на реєстратора власників іменних цінних паперів. У такому разі, пайовий сертифікат засвідчував би реальний стан речей, і це дало б змогу потенційним набувачам пайових сертифікатів, заставодержателям та іншим зацікавленим особам одразу пересвідчитись у наявності чи відсутності обтяжень на пайові сертифікати.

Тобто, випуск пайових сертифікатів дає змогу, з одного боку, забезпечити фінансовими ресурсами фермерські господарства, з іншого – мобілізувати локальний та регіональний ринки цінних паперів, що, у свою чергу, позитивно вплине на ситуацію в сільській місцевості та на вітчизняний ринок цінних паперів.

Таким чином, доцільність випуску пайових сертифікатів кооперативу визначається потребою впровадження дійового механізму персоніфікації власності з видачею на руки учасникам цінних паперів, потребою організації ефективного управління кооперативом, можливістю залучення додаткових фінансових джерел для модернізації, розширення виробництва шляхом випуску та розміщення пайових сертифікатів.

Наступним альтернативним джерелом фінансового забезпечення аграрного сектору економіки України є аграрні розписки. З метою запровадження нового інструменту фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників під заставу такого специфічного об'єкта, як майбутній урожай, 6 листопада 2012 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про аграрні розписки», який набрав чинності з 18 березня 2013 року [4].

Інструмент аграрних розписок якісно себе зарекомендував у Бразилії. Там були схожі з Україною проблеми, і внаслідок правильно імplementованого проекту дав змогу створити якісний клас дрібного та середнього аграрія.

Використання аграрних розписок має безумовні економічні переваги як для сільськогосподарських товаровиробників, так і для постачальників добрив, засобів захисту рослин, насіння, палива і т. п. Зокрема, товарна аграрна розписка дає змогу сільгоспвиробнику фінансувати виробництво сільськогосподарської продукції за рахунок продажу врожаю до його фактичного збору і знімає ризик зниження ціни на продукцію, оскільки його зобов'язання фіксується в кількості товару, а не в грошовому вираженні. Водночас, фінансові аграрні розписки дають постачальникам змогу забезпечувати виконання зобов'язань за поставлений сільгоспвиробнику товар майбутнім урожаєм. Крім того, товарні аграрні розписки фактично дозволяють бартерні розрахунки між сільгоспвиробниками та постачальниками продукції, необхідної для сільськогосподарського виробництва.

Як показує практика, у 2015 р. було видано 10 аграрних розписок та залучено 37 млн грн, з них – 34,4 млн грн через товарні розписки та 2,6 млн грн – через фінансові розписки. Предмет зобов'язань за товарними розписками в 2015 р. були кукурудза – 12003 т. та соняшник – 34 т. Зобов'язання за аграрними розписками 2015 р. були виконані стовідсотково.

Щодо практики використання аграрних розписок у 2016 р., то було видано 41 аграрну розписку й залучено фінансових ресурсів на суму 120 млн грн, що в 3,2 раза більше, ніж у попередньому 2015 р. Усього було видано 5 товарних розписок на суму 59 млн грн та через 36 фінансових розписок залучено 98 млн грн. Предметом зобов'язань за товарними розписками в 2016 р. були кукурудза – 9800 т. та пшениця – 4000 т.

Тобто, існування механізму аграрних розписок є реальною альтернативою у залученні коштів в аграрний сектор України.

Ще одним із альтернативних джерел фінансового забезпечення, здатним ефективно розвивати аграрний сектор та активізувати інвестиційний процес у країні, є лізинг. Сучасний лізинг є не лише інструментом оперативного оновлення основних засобів, але і схемою фінансування діяльності аграрного сектору та потужним джерелом інвестицій.

Лізинг – це вид інвестиційної діяльності, при якому лізингодавець (лізингова компанія) купує у постачальника обладнання чи устаткування (предмет лізингу) і потім здає його в оренду за певну плату, на певний термін і на певних умовах лізингоотримувачу (клієнту) з подальшим переходом права власності лізингоотримувачу [5].

Використання лізингового механізму в аграрному секторі економіки, створює ряд суттєвих переваг безпосередньо для лізингової компанії [1]: зменшення ступеня ризику, оскільки лізингова компанія є власником активу до повної сплати лізингових платежів лізингоотримувачем; можливість прибуткового вкладення тимчасово вільних коштів; комісійна вигода, яку отримує лізингова компанія при організації та проведенні лізингової угоди; фінансові ресурси лізингу спрямовуються безпосередньо на придбання матеріальних активів, тим самим усуваючи можливість нецільового використання кредитних ресурсів; інвестиції у виробниче обладнання через лізинг гарантує генерування доходу, що покриває лізингове зобов'язання.

Для аграрних виробників фінансовий лізинг є найбільш оптимальним, привабливим та гнучким способом технічного переоснащення [3].

Ринок лізингових послуг в Україні можна класифікувати як нерозвинений. За класифікацією IFC розвиненим ринком вважається той, де лізингові операції у загальному обсязі інвестицій в основні засоби перевищують 10%. Якщо цей показник дорівнює понад 5%, ринок вважається таким, що розвивається, менше 5% – це нерозвинений ринок, яким, зокрема, є вітчизняний ринок лізингу.

Лізингові операції в аграрному секторі економіки України не користуються особливою популярністю, що суперечить загальносвітовій практиці. Обсяги інвестицій по лізингових схемах у розвинених країнах становлять до 30 % від обсягу загальних інвестицій.

Стандартними умовами при укладанні договору фінансового лізингу ТОВ «Український лізинг» є:

- авансовий платіж – від 30 % вартості предмету лізингу;
- термін лізингу до 3-х років;
- річне збільшення вартості до 15 %;
- сезонний графік за бажанням клієнта.

За умови авансового платіжу від 50 % вартості предмета лізингу – фінансовий стан не береться до уваги при ухваленні рішення про проведення фінансування. Термін лізингу до 3-х років при річному збільшенні вартості до 10 % та сезонному графіку за бажанням клієнта.

Основними джерелами фінансування лізингових операцій в Україні є банківські кредити – 86,6%, власні кошти лізингових компаній – 13,15% та залучені кошти – 0,25%.

За сприятливих умов, обсяг інвестицій в сільське господарство через механізм фінансового лізингу можна збільшити до 2,5 млрд грн. Обсяги поставки техніки агроформуванням за 14 років зменшились більш, як у 6 разів, причому в структурі сучасних поставок лівову частку займає сільськогосподарська техніка іноземних виробників (62% тракторів, 56% – зернозбиральних комбайнів) [2].

Висновки і перспективи. В умовах сучасних викликів підприємства аграрного сектору зіткнулися з проблемою самостійного фінансового забезпечення своєї діяльності. Аграрний сектор, який залежав від державної фінансової підтримки в силу своїх особливостей, сьогодні функціонує в умовах різкого скорочення бюджетних коштів, що зумовлює погіршення матеріально-технічної бази галузі, зниження рівня життя сільського населення. Тому визначено можливі альтернативні джерела фінансового забезпечення аграрного сектору, розкрито їх переваги та вказано перспективи розвитку в аграрному секторі економіки України.

Список літератури

1. Барабаш А. Лізинг: поняття та особливості законодавчого визначення кола його суб'єктів / А. Барабаш // Право України. – 2007. – № 2. – С. 76–79.
2. Гудзь О. Є. Сучасний вимір становлення та перспективи розвитку лізингових послуг в аграрній сфері // [Електронний ресурс] / О. Є. Гудзь. – Режим доступу : http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf
3. Підсілецька Г. М., Денисенко П. А. Фінансовий лізинг як механізм державної підтримки техніко-технологічного забезпечення сільського господарства / Г. М. Підсілецька // Матеріально-технічне забезпечення аграрної сфери. – 2011. – № 4. – С. 75–79.
4. Про аграрні розписки : закон України від 06.11.2012 р. № 5479 – VI.
5. Про фінансовий лізинг : закон України від 11.12.03 р. № 1381-IV.

References

1. Pro agrarni rozpysky : zakon Ukraïny vid 06.11.2012 r. № 5479 – VI.
2. Pro finansovyj lizyng : zakon Ukraïny vid 11.12.03 r. № 1381-IV.
3. Pidsilec'ka, G. M., Denysenko, P. A. (2011). Finansovyj lizyng jak mehanizm derzhavnoi' pidtrymky tehniko – tehnologichnogo zabezpechennja sil's'kogo gospodarstva // Material'no – tehniche zabezpechennja agrarnoi' sfery, 4, 75–79.

4. Barabash, A. (2007). Lizyng: ponjattja ta osoblyvosti zakonodavchogo vyznachennja kola jogo sub'ektiv // Pravo Ukrai'ny, 2, 76–79.

5. Gudz', O. Je. Suchasnyj vymir stanovlennja ta perspektyvy rozvytku lizyngovyh poslug v agrarnij sferi // [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: http://agrofin.com.ua/files/gudz_17.pdf

НЕТРАДИЦИОННЫЕ ИСТОЧНИКИ ФИНАНСИРОВАНИЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Н. Н. Давиденко

Аннотация. *Определено, что к нетрадиционным (альтернативным) источникам финансового обеспечения аграрного сектора экономики Украины можно отнести паевые сертификаты, аграрные расписки, лизинговые операции. Охарактеризовано современное состояние развития вышеупомянутых финансовых инструментов. Установлены преимущества и недостатки каждого из предложенных источников и указаны перспективы развития в аграрном секторе экономики Украины.*

Ключевые слова: *финансовое обеспечение, финансирование, источник, паевые сертификаты, аграрные расписки, лизинг*

ALTERNATIVE SOURCES OF FINANCING AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

N. M. Davydenko

Adstract. *The article stipulates that the non-traditional (alternative) sources of financial support the agricultural sector of Ukraine include equity certificates, agricultural receipts, leasing transactions. Characterize the current state of the above financial instruments. Established advantages and disadvantages of each of the proposed sources and indicated prospects in the agricultural sector of Ukraine.*

Keywords: *financial support, financing, source, share certificates, agricultural receipts, lease*